

УДК 159.98

В.Л. ЗЛИВКОВ

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Зливков В.Л. Наративна ідентичність особистості. Дану статтю присвячено феномену наративної ідентичності особистості. Актуальність даного концепту зумовлена недостатнім врахуванням впливу усвідомлення життєвої історії на теперішнє та майбутнє людини, що особливо важливо при подоланні нею кризових ситуацій. Проаналізовано поняття «наратив» як важливий конструкт, який дозволяє особистості структурувати розуміння себе і свій життєвий досвід, зокрема у контексті побудови взаємин із іншими. Визначено можливості використання Опитувальника наративної ідентичності (NIQ, 2019) для діагностики зміни ставлення особистості до травматичних, кризових подій, які вона пережила у близькому чи у віддаленому минулому. Встановлено, що трансформація спогадів, румінативна сепарація та ізоляція і саморозуміння та самоприйняття є складовими сформованої наративної ідентичності. За результатами емпіричного дослідження визначено, що всі компоненти наративної ідентичності за методикою NIQ у студентів виражені на достатньому рівні, тобто досліджувані можуть включати набутий досвід у посткризове функціонування та завдяки кризовій ситуації краще розуміють цінність свого життя, свої потенційні можливості і ресурси.

Ключові слова: ідентичність, автентичність, наратив, дискурс, життєва історія, автобіографічна пам'ять, особистість.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Особистісний криза, як психічний стан, описується у якості важливого, неминучого і природного етапу духовного зростання і розвитку особистості, що веде до активного переосмислення суб'єктом його життя і створення ним нової життєвої стратегії, прийняття життєво важливих рішень, реінтеграції його «Я-концепції», становлення нового сприйняття Інших і відносин з ними. Можна відзначити, що в більшості досліджень окреслені «позитивні» для суб'єкта наслідки особистісної кризи, що закладають основи подальшого прогресивного розвитку особистості. Традиційно криза ідентичності окреслюється як особлива ситуація свідомості, коли більшість соціальних категорій, за допомогою яких людина визначає себе і своє місце в суспільстві, здаються такими, що втратили свої межі і свою цінність. У соціально-психологічній традиції криза ідентичності неминуче пов'язана зі зміною ролі ще однієї змінної – референтної групи. Розрив між групою членства та референтною групою стає основою для включення в процес ідентифікації проблеми цінностей: чужа група виявляється більш позитивною, зокрема тому, що її система цінностей виглядає більш привабливою. Значну роль в процесі такого роду «переносу» ідентичності відіграють характеристики сучасного інформаційного середовища, що

збільшують глибину кризи. Криза автентичності також описується як усвідомлення та / або переживання суб'єктом процесів самотворення і структурування свого буття, які суперечать «Я-концепції», життєвим стратегіям, структурі особистісних смислів і цінностей, неузгодженості з ними, втілення формально заданих соціальних розпоряджень, а не власних виборів і рішень.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Наративний підхід до ідентичності, дослідження так званої «наративної ідентичності», а також використання наративного аналізу і методу наративного інтерв'ю останнім часом набувають все більшої популярності у соціальній психології.

Наратив – певна послідовність подій, об'єднаних певним сюжетом; тематично єдина сюжетна лінія, що охоплює увесь життєвий шлях людини; також являє собою замкнену оповідну структуру, рамку, яка містить реальні події для подальшого їх осмислення замкнена оповідна структура, що надає життєвим подіям послідовності, організує їх у хронологічному або ж іншому порядку; є засобом створення досвіду людини і часто описує певний ескіз майбутнього. Таким чином, через наратив людина осмислює та конструює своє життя.

Наративна ідентичність – це особистісна ідентичність, яка формується при прочитанні свого життя в світлі творів культурного середовища, які виступають посередниками цього процесу, при цьому читання є діяльністю, що опосередковує текст і життя людини в цілому. Вважається, що автором концепту наративної ідентичності є П. Рікер, на його якого, тенденція західної філософії до досягнення прозорості «Я», розпочата рефлексивною філософією Декарта і фактично продовжена І. Кантом, повинна бути доповнена вивченням сутності самого розуміння. Концепція наративної ідентичності П. Рікера, представлена в книзі «Сам як інший» [3], де особистість, що розглядається як персонаж оповідання, не є чітко виділеною реальністю власного досвіду, вона причетна до динамічної ідентичності, властивої розказаній історії. Подібну ідентичність персонажа, яку створює оповідання, П. Рікер називає оповідною або наративною ідентичністю, а також особистісною ідентичністю, що розглядається в її тривалості та динаміці, і вважає її характеристикою і вирішенням проблеми часового виміру як «Я», так і самої дії. Така оповідна, або наративна, ідентичність особистості, на думку П. Рікера, коливається між тотожністю і самістю.

Наративна ідентичність (в англійській мові використовується ще й поняття «Narrating Identity» для позначення наративної ідентичності у її активній формі) є ключовою в оцінці та розумінні життя людини, у тому як вона ретроспективно та перспективно розповідає про свої життєві історії [7]. Згідно із С. FitzGerald, Р. Goldie, критичне протиставлення внутрішніх («Я в ситуації») та зовнішніх перспектив (власне «ситуація») є центральним у формуванні життєвих історій, зокрема це актуально в контексті кризових ситуацій, коли важливим є не лише розповідь про кризову ситуацію, а й

особистості у ній (думок, емоцій та поведінки безпосередньо в складній ситуації).

При описі герменевтичної феноменології особистості П. Рікер виділяє чотири основні проблеми: мову, діяльність, розповідь, етичне життя; їм відповідають чотири аспекти осягнення особистості, а саме: людина, яка говорить (мовець), той, що вступає в інтерсуб'єктивне спілкування з іншими людьми за допомогою мови (подібну здатність П. Рікер називає вищою із наданих людині усіх можливостей, оскільки слово завжди передує дії); людина, яка діє і відчуває вплив; людина, яка розповідає про себе і тим самим позначає себе в часі, що сприяє набуттю неї оповідної ідентичності; людина відповідальна – суб'єкт власних дій, автор своїх вчинків. Ідентичність, згідно із П. Рікер, виникає на стику власне інтерсуб'єктивності і організованої в систему соціальності. Французький філософ визначає шлях ідентичності від ідентифікації чого-небудь взагалі, визнаного іншим, через ідентифікацію «когось», при розриві з концепцією світу як уявлення, і, далі, через перехід від «когось» до «я-сам», тобто людини, яка усвідомлює себе в контексті власних здібностей. Особистісна ідентичність, що включає в себе особисті здібності, яку П. Рікер позначає терміном «визнання-посвідчення», зумовлює рух всієї мережі відносин людини з іншими, тобто за П. Рікером, набуття особистісної ідентичності варто аналізувати лише у контексті соціальних взаємин, міжособистісних стосунків з іншими. Досвід має наративну організацію, наратив конститує фундаментальну характеристику досвіду – його часовість, досвід, у свою чергу, стає умовою часовості оповіді, по суті – час стає часом людини тією мірою, якою воно наративно артикульовано, а наратив набуває свого власного значення лише тоді, коли він окреслює особливості часового досвіду [3].

Загалом, наративний підхід являє собою міждисциплінарну галузь знання, яка почала свій розвиток в лінгвістиці, філософії, соціології та історіографії і відносно нещодавно стала використовуватися в психологічних теоретичних та емпіричних дослідженнях. Зокрема, наратив розглядається як важливий конструкт, який дозволяє людині структурувати своє розуміння себе і свій життєвий досвід, а також в контексті побудови людиною своїх взаємин із іншими. У психології наративний підхід зосередив увагу на автобіографічних «Я-наративах», тобто історіях, розказаних від першої особи, що оповідають про перипетії власного життя. Особиста історія надає відчуття цілісності життю, дозволяє утримати розрізнені частини досвіду, зберігає спадкоємність «Я» в часі та просторі, тим самим підтримуючи особистісну ідентичність. У дослідженнях ідентичності можна виділити три основні напрями розвитку наративного підходу: власне наративну психологію, конструкціоністській і персонологічний підходи [2]. Треба відзначити, що більшість наративних досліджень здійснюються в рамках соціального конструкціонізму, на який, в свою чергу, значно вплинули ідеї Л.С. Виготського, за яким вищі психічні функції зумовлені культурно-історично і виникають в процесі комунікації та спільної діяльності:

особистість стає для себе тим, що вона є в собі, через те, що вона являє собою для інших.

Натепер у психології існують різні концепції оповідання (розповіді про себе), тому говорити про наративну психологію можна лише як про дуже широке поле досліджень, об'єднаних інтересом до загального феномену. Наратив розуміється як форма, що організовує досвід і контролює дії і емоції; як когнітивна схема, що дозволяє пояснювати і долати труднощі; як результат роботи дискурсу, виражений в соціальних інтеракціях; як звіт про минуле, що забезпечує саморозуміння; як інструмент формування ідентичності, що надає життю цілісності та осмисленості. В середині 1980-х років один з активістів «когнітивної революції» Дж. Брунер висунув тезу про існування двох принципово відмінних між собою способів, або модусів розуміння світу: наративного і логіко-наукового (парадигматичного), які попри компліментарність однак не є тотожними [1]. Згодом Т. Сарбін окреслив «наративний принцип» психології, згідно з яким люди думають, сприймають, уявляють і вдосконалюють моральні вибори відповідно до власних наративних структур [4]. Для осмислення вчинків людина звертається до традиційних сюжетів, характерних для її культури, з допомогою яких можна об'єднати події життя в єдине ціле. Ці сюжети можуть бути передані в формі міфів, дитячих казок або в будь-який інший вербальній або невербальній формі. У своїй моделі ідентичності як життєвої історії Д. Макадамс стверджує, що ідентичність сама по собі може приймати форму історії, що містить в собі певну обстановку, сцени, персонажів, сюжет і головну тему. У старшому підлітковому віці, юнацтві і ранній дорослості люди починають реконструювати своє минуле, сприймати своє сьогодення і передбачати майбутнє в термінах певної інтерналізованої, такої, що розвивається «Я-історії». У своїй моделі ідентичності як життєвої історії Д. Макадамс [9] базується на понятті Его-ідентичності, введеного Е. Еріксоном [5]. Е. Еріксон стверджував, що в пізньому підлітковому, юнацькому віці і у віці ранньої дорослості люди вперше стикаються з проблемою ідентичності на противагу дифузії ролей. Саме в цей час відбувається інтеграція переконань і цінностей в єдину особисту ідеологію та прийняття відповідальності за реалізацію певних життєвих проєктів і планів, ідентичність таким чином виступає в ролі інтегруючої конфігурації «Я-в-світі-дорослих».

Ще однією характерною рисою наративу є його чутливість до часового модусу людського існування. З усіх дискурсивно-орієнтованих теорій конструювання ідентичності лише наративний підхід дозволяє всерйоз розглядати розвиток і трансформацію ідентичності в часі, при тому, що спадкоємність та зв'язність «Я» залишається однією з найважливіших її функцій: «Я сьогодні такий самий як був вчора і попри можливі зміни, я зберігаю тотожність самому собі; це не означає, що я завжди однаковий, це означає лише, що я та сама людина, змінюються мої вчинки, думки, емоції, але не я сам; і саме я несу відповідальність за свої слова, вчинки, плани на майбутнє та їх реалізацію, я проєктую себе та беру на себе певні

зобов'язання», звідси, завдання наративу – відновити часовий порядок, ланцюжок подій, з яких складається життя. Однак Дж. Брунер стверджував, що в автобіографічних наративах дієслова минулого часу складають не більше 70% від усіх використаних дієслів. Очевидно, що «Я-наративи» - це оповідання не тільки про минуле, але, скоріше, про зв'язок минулого із сьогоденням і майбутнім. Згадуючи свій життєвий шлях, розглядаючи своє життя рефлексивно, людина повинна вибудувати розповідь таким чином, щоб в результаті прийти до себе теперішнього [1].

Проведений аналіз дискурсивного підходу до ідентичності показав, що основною рисою ідентичності як дискурсивного конструкту, який проявляється в інтеракції, є її ситуативний, мінливий характер. Ця особливість ідентичності може бути названа пластичністю – здатністю проявляти себе різними способами у різних обставинах. Ідентичність в дискурсивному підході не зводиться до комунікативної позиції або комунікативного статусу мовця, вона вплетена в широкий культурний контекст і відтворюється на базі наявних соціальних практик. Таким чином, дискурсивний підхід зосереджений на вивченні проявів ідентичності, процесів її формування, підтримки (в практиках) і реалізації в конкретній ситуації, звідси, ідентичність розглядається, передусім як процес, а не як результат.

Важливою ідеєю дискурсивного підходу є «переміщення» ідентичності з площини приватного в площину соціального. Відповідно, «Я» – це продукт не тільки самої людини, а й всієї системи її взаємодій. Ідентичність конструюється на базі ситуативно зумовленого комунікативного досвіду. Для представників цього підходу сама ідея того, що існує «істинне Я», що стоїть за дискурсом, – вже результат дискурсивних практик.

Розуміння взаємодії між наративною абсорбцією та метафоричним мисленням потребує розрізнення в контексті експресивної активізації та інтегративного розуміння; виразної та інтегративної форм метафоричного мислення; як виразно-інтегративна форма мислення впливає на глибину самосприйняття, експресивної та інтегративної форм розповіді про ідентичність та як ці процеси відповідають «модельованню «Я» у взаємодії».

Експресивна активізація (D.Kuiken, S.Douglas) – це форма рефлексивної взаємодії, яка включає три емпірично розрізнені фактори – періособистісний простір, попередню емпатію та співпричетну даність. Перший – періособистісний простір – передбачає наголос на проксимальних відчуттях. Створюється враження, що текстовий світ «знаходиться впритул», а об'єкти, місця розташування, люди здаються практично відчутними «у межах досяжності». Другий – попередня емпатія – передбачає егоцентричну перспективну координацію читача та уявної текстової персони. Читач приховано і метафорично каже (з оповідачем) «Я у світі тексту» або (з персонажем) «Я у світі цього персонажа». Третій – співпричетна даність – передбачає активне пояснення «що значить» брати участь у суміші переживань, які одночасно є актуальними для значущих інших та ґрунтуються на образних текстових персонажах.

Водночас, інтегративне розуміння – це форма залучення до читання, яка контрастує із експресивною активізацією, а також включає три компоненти – екстраособистісний простір, когнітивну перспективу та узагальнюючий реалізм. Екстраособистісний простір передбачає наголос на дистальних відчуттях (зір, слух) і створює враження, що текстовий світ «недосяжний» (але навігаційний); об'єкти, місця і люди здаються розташованими далеко відносно один одного. Когнітивна перспектива полягає в алоцентричній координації перспектив персонажів тексту. Узагальнюючий реалізм передбачає визначення вигаданих подій, відображених так, як вони можуть «насправді» відбуватися шляхом активації категорій пам'яті, знайомих більшості людям (так звані «світові знання») [8].

Метафора наративу, що представляє собою послідовність подій у часі, об'єднаних темою і сюжетом, є ключовою для розуміння життєвих подій і переживань людей в наративному підході. Наративний практик ставить перед собою мету – створити умови для насиченого опису бажаної історії людини, яка звернулася за консультацією. Наративні терапевти визначають історію в послідовності подій, в означеному часі, об'єднану певною темою і сюжетом. У якості основних технік наративної терапії слід виділити наступні: називання проблеми; екстерналізацію проблеми і своїх відчуттів щодо неї; деконструкцію, відновлення участі, роботу із зовнішніми свідками.

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Метою даної статті є визначення можливостей діагностики психологічних особливостей наративної ідентичності особистості.

Виклад методики і результатів досліджень. У даному дослідженні ми проаналізували можливості використання Опитувальника наративної ідентичності (NIQ, S.T. Douglas, 2019) [6] для роботи з людиною в ситуації кризи. Насамперед зазначимо, що розробники методики базувалися на формуванні наративної ідентичності в контексті розуміння літературних текстів. Ми ж замість уривків з поем і віршів запропонували студентам самим описати кризову ситуацію з їхнього життя, яка їм найбільше запам'яталася. В результаті написані есе або спогади про кризову ситуацію стали основою для подальшої роботи з опитувальником.

Методика NIQ – це міра рефлексивності пам'яті у відповідь на читання тексту; складається із 19-ти тверджень, які оцінюються за 5-бальною шкалою (від 0 = «зовсім не так» до 4 – «цілком вірно»). Опитувальник містить три шкали: 1) трансформація спогадів, 2) румінативна сепарація та ізоляція і 3) саморозуміння та самоприйняття.

Так, до шкали «трансформація спогадів» входять чотири твердження: «коли я думаю про цей спогад...» я не можу відтворити його чітко в пам'яті; згадую як ніби це щойно сталося (R); мені складно пригадати усі деталі події; не сприймаю ситуацію як дуже кризову, таку, що завдає сильного дискомфорту.

Шкала «румінативна сепарація та ізоляція» містить вісім тверджень: «роздумуючи над цим спогадом...» я відчував, що люди пам'ятають цю подію так само як пам'ятаю її я; мені здається, що лише я один можу згадати,

як це насправді сталося; я думаю, що жоден учасник події не пам'ятає її так, як я; цей спогад є важливим, оскільки й інші люди пам'ятають про цю подію (R); я відчуваю, що «застряг» у минулому; я й подумати не міг, наскільки минуле впливає на теперішнє або майбутнє; я відчував те саме, що й тоді, коли ця подія трапилася; мені здавалося, що я знову опинився у тій ситуації; я відчуваю, що та подія ніяк не пов'язана з моїм майбутнім, бо після неї життя вже немає, є лише існування.

До шкали «саморозуміння та самоприйняття» увійшли сім тверджень: «коли я згадую подію, що сталася...» я думаю, що завдяки їй краще пізнав себе; я розумію, що у житті важливе, а що – ні; у мене більше позитивних емоцій, ніж негативних; я розумію, що втратив, що пережив, але все ж вдячний долі за ту подію; я розумію, що завдяки тій події став більше цінувати життя; я відчуваю смуток, але не гострий біль; я розумію, що таке «світла пам'ять».

У нашому емпіричному дослідженні взяли участь 96 студентів-майбутніх психологів, які на першому етапі – писали есе щодо травматичної кризової ситуації, а на другому – відповідали на запитання опитувальника, результати представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Особливості наративної ідентичності студентів-психологів (за методикою NIQ, 2019)

Шкали	Жінки	Чоловіки
Трансформація спогадів	7,1	9,6
Румінативна сепарація та ізоляція	8,2	12,3
Саморозуміння та самоприйняття	17,4	16,9

Отже, трансформація спогадів краще виражена у досліджуваних чоловіків, натомість жінки, хоча й не сприймають описувану ними кризову ситуацію як дискомфортну, все ж більше пам'ятають її деталі. Чоловіки більше схильні до румінацій, частіше за жінок вважають свій досвід унікальним, значущим саме для них, вони ізолюють кризову ситуацію від свого повсякденного життя, натомість жінки схильні пов'язувати події свого минулого, теперішнього та майбутнього в єдиний життєвий континуум, краще включають набутий досвід у посткризове функціонування. І у чоловіків, і у жінок спостерігаються високі показники за шкалою «самоприйняття та саморозуміння», тобто досліджувані завдяки кризовій ситуації краще розуміють цінність свого життя, свої потенційні можливості і ресурси.

Ми зазначаємо, що даний опитувальник потребує подальшої адаптації до українських реалій, однак вже нині його можна використовувати як додатковий інструмент визначення посткризової наративної ідентичності особистості з подальшим планування психокорекційних втручань.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, сучасна психологія визначає особистісну ідентичність як набір характеристик, що відрізняють одну людину від інших, і соціальну ідентичність як результат усвідомлення своєї групової належності із прийняттям типових для цієї групи

рис, передбачає зіставлення цих аспектів ідентичності. Наратив – це форма, що організовує досвід і контролює дії і емоції; когнітивна схема, що дозволяє пояснювати і долати труднощі; результат роботи дискурсу, виражений в соціальних інтеракціях; звіт про минуле, що забезпечує саморозуміння; інструмент формування ідентичності, що надає життю цілісності та осмисленості. Наративна психологія в контексті теорії особистісної ідентичності дедалі більше стає популярною, її теоретичні розвідки підтверджуються психодіагностичними опитувальниками, зокрема Опитувальником наративної ідентичності (NIQ, 2019), а результати діагностики, в свою чергу, зумовлюють актуалізацію наративних і дискурсивних психотерапевтичних практик.

Список використаних джерел

1. Брунер Дж. Жизнь как нарратив / Дж. Брунер // Постнеклассическая психология. – 2005. – № 1(2). – С. 9–29.
2. Зливков В. Л. Становлення поняття професійна ідентичність у вітчизняній і зарубіжній психології / В.Л. Зливков, С.О. Лукомська // Горизонти освіти. – 2013. – № 3. – С. 143-148.
3. Рикёр П. Время и рассказ / П. Рикёр. – М.: ЦГНИИ ИНИОН РАН, 2000. – 313 с.
4. Сарбин Т.Р. Нарратив как базовая метафора для психологии / Т.Р. Сарбин // Постнеклассическая психология. – 2004. – № 1. – С. 6–28
5. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон – [2-е изд]. – М.: Флинта: МПСИ: Прогресс, 2006. – 352 с.
6. Douglas S. T. Narrating Identity: The impact of literary reading on storied autobiographical memory development / S. T .Douglas. – A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of Alberta, 2019. – 152 p.
7. FitzGerald C. Thick concepts and their role in moral psychology / C. FitzGerald, P.Goldie // Emotions, imagination, and moral reasoning. – 2012. – P. 219-236.
8. Kuiken D. Forms of absorption that facilitate the aesthetic and explanatory effects of literary reading / D. Kuiken, S. Douglas // Narrative Absorption. – 2017. – Vol. 27. – P. 219-252.
9. McAdams D.P. Personal narratives and the life story // Handbook of personality: Theory and research / D.P. McAdams // L. Pervin, O. John (Eds.). 2nd ed. N. Y., 1999. – P. 478–500.

References transliterated

1. Bruner, J. (2005) *Zhizn kak narrativ* [Life as a narrative]. *Postneklassicheskaya psihologiya* [Post-non-classical psychology]. N. 1 (2). P. 9–29 (in Russian)
2. Zlivkov, V.L., Lukomska, S.O. (2013) *Stanovlennya ponyattya profesijna identy`chnist` u vitchy`znyanij i zarubizhnij psy`xologiyi* [Formation of

the concept of professional identity in domestic and foreign psychology]. *Gory`zonty` osvity`* [Education Horizons]. N. 3. P. 143–148 (in Ukrainian)

3. Ricoeur, P. (2000) *Vremya i rasskaz* [Time and Story]. M. 313 p. (in Russian)

4. Sarbin, T.R. (2004). *Narrativ kak bazovaya metafora dlya psihologii* [Narrative as a basic metaphor for psychology]. *Postneklassicheskaya psihologiya* [Post-non-classical psychology]. N. 1 P. 6–28 (in Russian)

5. Erickson, E. (2006) *Identichnost: yunost i krizis* [Identity: Youth and Crisis]. M. 352 p. (in Russian).

6. Douglas, S. T. (2019). Narrating Identity: The impact of literary reading on storied autobiographical memory development. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of Alberta. – 152 p.

7. FitzGerald, C., & Goldie, P. (2012). Thick concepts and their role in moral psychology. *Emotions, imagination, and moral reasoning*, 219-236.

8. Kuiken, D., & Douglas, S. (2017). Forms of absorption that facilitate the aesthetic and explanatory effects of literary reading. *Narrative Absorption*, 27, 219-252.

9. McAdams, D. P. (2008). Personal narratives and the life story. *Handbook of personality: Theory and research*, 3, 242-262.

Зливков В.Л. Нарративная идентичность личности. Статья посвящена феномену нарративной идентичности личности. Актуальность данного концепта обусловлена недостаточным учетом влияния осознание жизненной истории на настоящее и будущее человека, что особенно важно при преодолении кризисных ситуаций. Проанализировано понятие «нарратив» как важный конструкт, позволяющий личности структурировать понимание себя и свой жизненный опыт, в частности в контексте построения взаимоотношений с другими. Определены возможности использования опросника нарративной идентичности (NIQ, 2019) для диагностики изменения отношения личности к травматическим, кризисным событиям, которые она пережила в близком или в отдаленном прошлом. Установлено, что трансформация воспоминаний, руминативная сепарация и изоляция, самопонимание и самопринятие являются составными личностной нарративной идентичности. По результатам эмпирического исследования определено, что все компоненты нарративной идентичности по методике NIQ у студентов выражены на достаточном уровне, то есть испытуемые могут включать приобретенный опыт в посткризисное функционирование и благодаря кризисной ситуации лучше понимают ценность своей жизни, свои потенциальные возможности и ресурсы.

Ключевые слова: идентичность, аутентичность, нарратив, дискурс, жизненная история, автобиографическая память, личность.

Zlivkov V.L. Narrative personal identity. This article focuses on the phenomenon of narrative identity. The relevance of this concept is due to insufficient consideration of the impact of awareness of life history on the present

and future of man, which is especially important in overcoming its crisis situations. The concept of "narratives" is analyzed as an important construct that allows the individual to structure understanding of himself and his life experience, in particular in the context of building relationships with others. The possibility of using the Narrative Identity Questionnaire (NIQ, 2019) to diagnose a change in a person's attitude to traumatic, crisis events that she or he has experienced in the recent or distant past has been identified. It is established that the transformation of memories, the ruminative separation and isolation and self-understanding and self-acceptance are the components of the formed narrative identity. The empirical study found that all components of NIQ narrative identity in students are sufficiently expressed, that is, researchers can incorporate experience in post-crisis functioning and, through a crisis situation, better understand the value of their lives, their potential and resources.

Keywords: identity, authenticity, narrative, discourse, life history, autobiographical memory, personality.

Реферат статті

Наративний підхід до ідентичності, дослідження так званої «наративної ідентичності», а також використання наративного аналізу і методу наративного інтерв'ю останнім часом набувають все більшої популярності у соціальній психології. Наратив – певна послідовність подій, об'єднаних певним сюжетом; тематично єдина сюжетна лінія, що охоплює увесь життєвий шлях людини; також являє собою замкнену оповідну структуру, рамку, яка містить реальні події для подальшого їх осмислення замкнена оповідна структура, що надає життєвим подіям послідовності, організує їх у хронологічному або ж іншому порядку; є засобом створення досвіду людини і часто описує певний ескіз майбутнього. Таким чином, через наратив людина осмислює та конструює своє життя. Наративна ідентичність – це особистісна ідентичність, яка формується при прочитанні свого життя в світлі творів культурного середовища, які виступають посередниками цього процесу, при цьому читання є діяльністю, що опосередковує текст і життя людини в цілому. Визначено можливості використання Опитувальника наративної ідентичності (NIQ, 2019) для діагностики зміни ставлення особистості до травматичних, кризових подій, які вона пережила у близькому чи у віддаленому минулому. Встановлено, що трансформація спогадів, румінативна сепарація та ізоляція і саморозуміння та самоприйняття є складовими сформованої наративної ідентичності. За результатами емпіричного дослідження визначено, що всі компоненти наративної ідентичності за методикою NIQ у студентів виражені на достатньому рівні, тобто досліджувані можуть включати набутий досвід у посткризове функціонування та завдяки кризовій ситуації краще розуміють цінність свого життя, свої потенційні можливості і ресурси.

Відомості про автора:

Зливков Валерій Лаврентійович – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. vzlivkov@gmail.com

Информация об авторе:

Зливков Валерий Лаврентьевич, кандидат психологических наук, доцент, заведующий лабораторией методологии и теории психологии Института психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины vzlivkov@gmail.com

Information about the author:

Valery Zlivkov – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Laboratory of Methodology and Theory of Psychology Institute of Psychology named after G.S. Kostyuk NAPS of Ukraine vzlivkov@gmail.com